

աշակերտին սովորցնէ մտածել և խօսել: Ընդերորդ՝ վարժապետն պէտք է ցոյց տայ զրելու ձևն, սորա համար դասատուն զրում է դասատան տախտակի վերայ հարց և պատասխանն նորան տալով օրինակ և ապա զրում է նոր հարցեր և պահանջում է ուսանողից պատասխանել: Այնքերորդ՝ սխալներն պէտք է ուղղել:

Իսկ եթէ ցանկալի է, որ առարկայքն զննել առանձին առանձին, յայնժամ պէտք է ի միտ ունենալ վերոյիշեալ կանոններն ևս այսոքիկ:

Նախ՝ ընտրուած առարկայն պէտք է համապատասխան լինի նպատակին. պէտք է զննել ոչ թէ իրն այլ ևս նորա գործողութիւնն, ուրեմն առաջի ժամանա-

կրն պէտք է ընտրել անրադադիր և յանգուցիչ իր, այլ յետոյ սակաւ առ սակաւ դիմել դէպի առաւել բաղադրեալ առարկայքը: Նշիրորդ՝ բացատրութիւնք պէտք է լինին ճշտիւ հետեւաբար և տրամաբանական որ գլխաւոր և երկրորդ կարգի մասերն, որպիսութիւնքն, 'գործողութիւնքն լինին կատարելապէս պարզ և հասկանալի: Նշիրորդ՝ եթէ ցանկալի է շուտ և լաւ հասանել նպատակի պէտք է միշտ գործածել միևնոյն տրամաբանական կարգը և հարկաւոր է աշխատել որ աշակերտն հասկանայ և սեփհականէ դասառութեան կարգն ոչ թէ վեր ի վերոյ այլ հիմնաւոր:

(Թարգ. Սեբեդեհ Օհաննիս)

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

ՀՐԱԹԵՇՏ ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՄԱՄԻԿՈՆԷԻ ԵՒ ԱՄՈՒՍՆՈՅ
ՆՈՐԱ ԵՐԱՆԵԱԿ ՏԻԿՆՈՋ 1):

Վարդան:

Բարեաւ մընա՝ անդուգական իմ անձկալի կողակից.

Կենցաղական ճանապարհիս հաւատարիմ ուղեկից.

Ինձ հրաւեր եկաւ Ազգէն՝ որ ժողովուրդ է իմարտ.

Իմ և փոքր ինչ ուշանալս՝ զիս տի առնէ դատապարտ:

Երբ ձմեռը արձակեցի ուխտապահք զօրքն իւրեանց տուն.

Միւսանգամ ժողովուրդոյ զրինք պայման հաստատուն,

Բարեկենդան կատարեցինք, և աղուհացք անցուցինք,

Մեր ընտանեաց, ազգականաց Գրիստոս յարեաւ ասացինք:

Պարտից զօրքը ըսկսել են Փայտակարան երևել,

Սիւնեաց իշխանն պիտի ջանայ այն բանակի մէջ լինիլ.

(1) Առ ի չգոյէ գրեանց՝ վարդանայ կնոջ անունը չկարողցի ստուգել. զի-տեմ որ չէր երանեակ:

Մեր պրուձին Արտազու դաշտ ուխտեց անշուշտ հասանել,
Դեռ չանցուցած յինանց աուրք դէմ թշնամեաց մարտ դնել:

Իշխանէակ:

Բարեաւ երթամ՝ քաջ իմ Վարդան՝ Մամիկոնեան տան պարծանք
Աջն Աստուծոյ մերժէ քեզմէն ամեն վտանգ և փորձանք,
Ուրախութեամբ վերադառնաս՝ սփռփես քո զերդաստան,
Քեզմով նորոգ մխիթարուի՝ քո սիրական Հայաստան:

Վարդան:

Ձէ՛, յոյս չունիմ միւսանգամ պատերազմէն դառնալոյ,
Պամ քեզ դարձեալ այս աշխարհի մէջ աչքս բաց տեսնելոյ,
Իմ առջևս ըիւր մահք կան, բայց ես մէկէն չեմ զողար,
Թող իմ արիւնս թափուի այն տեղ, դառնամ ես զոհ հաշտ արար:

Իշխանէակ:

Մի՛թէ կասկած չարագուշակ կայ արդ առջևդ առանձին,
Քո պատերազմ՝ պատրաստուելոյդ՝ չէ՛ այս նուագ առաջին,
Երբէք լսած չեմ՝ քո բերնէն այսպիսի խօսք՝ քաջ Վարդան,
Չլինի թէ երկիւղ կուտայ քեզ Սիւնեաց Տէրն դաւաճան:

Վարդան:

Ո՛չ Սիւնեաց Տէրն, և ո՛չ Պարսից բիւրաւորաց բազմութիւն,
Իմ սրտիս մէջ կարեն շարժել ահ կամ մահու տրտմութիւն,
Դու չգիտես որ մեր նախնին ճենազն Մամիկոն իրդուեալ էր,
Արիւն համակ իւր սերնդոց պատարագել յազգին սէր:

Ես յայտնապէս և պարզ ասեմ՝ որ արդ կերթամ մեռանիլ,
Մի՛ արտասուեր, ես չիմ կարող անկողնիս մէջ վախճանիլ,
Ինձ յայտնութիւն եղև այն օր՝ երբ համբուրեալ Խաչ Փրկչի,
Ուրացութեանս կեղտ լուանալ իմով արեամբ ուխտեցի:

Սրբազանից ժողով խմբեալ կայր յԱրտաշատ քաղաքի,
Ամենեքեան էին ընկերք իմ մանկութեան հասակի,
Ես նոցա հետ էի դնացած ուսումն առնուլ Յունաստան,
Երբ հանգեաւ Պապո՝ ի միասին կրկին դարձանք Հայաստան:

Դաս ընկերս էր Վաթողիկոսն, սննեկակից՝ Աէոնդէս,
Տես թէ ինչպէս սրտառու էր ազգապարծանք այս հանդէս,
Չախորդ կասկած կայր նոցա մէջ իմ համոզմանց հակառակ,
Պկարծէին թէ Քրիստոսէն սարտուցել է զիս Վասակ:

Մէկ տեսնէիր թէ ի՞նչ կերպով Մամիկոնեան առիւծը,
Ծնկաց վերայ զետնամածեալ կարտասուէր իւր արածը,
Ասի այս աղտ հեղմամբ արեան լցիտի անձնէօ լուանամ,
Չայն լսուեցաւ խաչէն կայ քեզ՝ պատրաստ պսակ անթառամ:

Սուրբ ժողովոյ Հարք ինձ անուն տուն ուխտեալ զօրական,
 ևս՝ երկնից եմ, և ո՛չ երկրի, զո՞հ է ազգին քո Վարդան,
 Առանց հեղման իմոյ արեան ատրուշանք չին շիջանիր,
 Եւ վատարադդ ազգ Հայոց չի՝ Պարսից լուծէն զերծանիր:

Երանելի:

Վարդան՝ ինչո՞ւ մինչև այսօր չէիր դու ինձ այս պատմած,
 Արտաշատի սուրբ ժողովէն շատ ժամանակ է անցած,
 Ես է՞ր պիտի բարեկենդան կատարէի իմ տանը,
 Երբ միւսանգամ բարեկենդան տեսնելոց չէր Վարդանը:

Վարդան:

Այ կին, դեռ շատ օրեր ունիս առջևը սուգ պահելոյ,
 Հատ ժամանակ պիտի տե՛է Հայաստանի օր լալոյ,
 Երբ Մակարէ Յուդայի պէս ընկնի հզօրն ի կործան,
 Երբ ազգի մէջ գուժէ սեւ բօթ՝ եթէ "անկաւ քաջ Վարդան,
 Երբ քաջարի զօրքն Հայոց իրրեւ մէկ հօտ տնհովիւ,
 Արտասուալից և զլսակոր՝ մարտը թողու, գայ ցրիւ,
 Ա՛խ, Երանեակ՝ երանի՞ թէ դնեն դիակս ի վահան,
 Բերեն առ քեզ և ասեն՝ թէ" ահա մեռած քո Վարդան:

Դու քո ձեռամբ կը փակէիր շամանդաղեալ իմ ափներ,
 Դու քո ձեռամբ կը խաչէիր կրմնխացեալ իմ ձեռներ,
 Կը տանէիր իմ դիակս հայրենատուր մեր կալուած,
 Կը թաղէիր ուր որ նախնիք տոհմիս ցայս օր կան թաղուած,
 Կաւանդէիր գիրեզմանին հողանալի իմ մարմին,

Բաղդր արտասուօքդ կ'ըմանայիր զսառն հող տապանին,
 Կուխտէիր շուտ բաժանորդել այն մահահոտ օթեան,
 Եւ հողի մէջ առնուլ ի գիրկդ զսիրելին քո Վարդան:

Բայց չի լինիր բաղձանքիս պէս, կուգան Պարսիկք լըրարար,
 Սմբակակոխ կառնեն զերկիր, հուր սուր կ'ածեն չարաչար,
 Դերի կ'առնուն թէ այր թէ կին, թէ ծեր, մանուկ, պատանի,
 Ի Տագաստան կ'փտարեն, հեռի յերկրէն հայրենի:

Սիւնեաց իշխան չի՝ պատկառիր նահատակաց Յիկնայքը,
 Պարսից ձեռին մատնել աւար, խախտել Հայոց պարծանքը,
 Կանայք, հարսունք և օրիորդք կը լըքանեն իւրեանց տուն,
 Ի սար, ի ձոր կ'ապաստանին՝ գտնել անձանց փրկութիւն:

Դու չես կարող զալ ի խնդիր քո Վարդանի դիակին,
 Պարսից, Հայոց արեան մէջը կը թաթաւի իմ մարմին,
 Անչնացած մարտի տեղը դաշտ բացօթեայ անխնամ,
 Անթաղ, անտէր շատ օրերով դիականց մէջ կը մընամ:

Թշնամի չեմ ես Վասակին՝ բայց կուզէի ի մարտի,
 Ծոյց տալ նրան անձամբ անձին աղողութիւն իմ լազկի:

Նա իւր գլխին թագ կցանկայ՝ ազգն անգլուխ անելով,
Ազգ և կրօն և հայրենիք ի գերութիւն մասնելով:

Ո՛վ թէ ի՞նչպէս պիտի ուրախ լծաղել տայ իմ՝ մարմինը,
Եւ անծանօթ տեղ լծաքցնէ իմ՝ աննշան տապանը,
Բայց ես զիտեմ՝ որ նա զսպել չէ՝ կարող իւր արտասուք,
Երբ որ տեսնէ թէ զիս գտան ճակատու տեղն խուզարկուք:

Թէ ինձ պտրես՝ գուցէ գտնես՝ ուր փիղք պիտի մարտնչին,
Ուր անմահ գունդք Պարսից զօրաց աջէս պիտի կորնչին,
Ուր զիսկունք վահանափակ՝ զրահակիր վառելոց,
Ի մէջ փղաց, ձիոց կընին խառն ընդ անշունչ հեծելոց:

Ի խռան ցցուեալ նետից տիգաց և խորտակեալ նիզակաց,
Որ ի հեռուստ պիտի ցոյց տայ տիպ փշալից մացառաց,
Ուր զրօշակք կծածանին ո՛չ յօդն ի վեր, այլ՝ յերկրի,
Եւ պղնձի գալարափողք լուռ կը մընան ի գետնի,

Ուր կորովի սպառազէնք անկեալ վերայ աղեղանց,
Խուլ հռնտիւն հոգեպահանջ կհնչեն խոցք գեղարդեանց,
Ստրատելատ եմ՝ կայսերաց, սպարապետ տան Արեաց,
Ցապանիս չեն հովանանար գոյն գոյն ծուէնք զրօշակաց,

Ո՛չ հայկազանց հեզ Աղանին, ո՛չ Արարատ, ո՛չ Ցապան,
Ո՛չ Արծուին Արշակունեաց, և ո՛չ Վիշապն Տիգրանեան,
Զի բարձրանար դամբարանիս վերայ շինուած յաղթական,
Զեն զրոշմուիւր վիմին վերայ, ո՛չ սաղաւարտ, ո՛չ վահան,

Զէնքս ու զրահքս կառնու Մուշկան՝ Նիւսալաւուրտ ճոխ աւար,
Քո Վարդանէն Հայաստանին նշան անգամ չի մնար,
Կարելի է թէ յապագայն հայրենասէր համազգի,

Կամ նոյն ինքն Վահան մանուկ որդին եղբօրս Հմայեկի,
Խնդիր առնէ գերեզմանիս, և գտնէ իմ՝ տապանը,
Եւ խաչանիշ մէկ քար դնէ՝ մեծարել իմ՝ վախճանը,
Շուշանիկիս մխիթարէ՝, նորա այր չէ՝ քրիստոսեան,
Յերակս նորա դեռ ամբողջ կայ արիւն տոհմին սասանեան*):

Վտանգի մէջ է Վրաստան քրիստոսուրաց Վազգէնէն,
Որ անդադար ձախող խրատ կառնու Սիւնեաց իշխանէն:

Երանելի:

Ո՛հ՝ թէ որքան ծանր է հարուած ինձ վերահաս յԱրարէն,
Զիս այսօրվա՞ն կպահէիր փայլուն քնքուշ վարդի պէս,
Յետ այսքան ամ՝ երանաւէտ մամիկոնեանց հարսնութեան,
Ինձ նոր պիտի շրջապատեն լիսազգեստ քուրձք այրութեան,
Բայց ինձ չէ վիշտ այրիութիւն, ո՛չ տիկնութեան կորուստը,
Ո՛չ ի տանէս տարազրութիւն, ո՛չ սար ու ձոր փախուստը,

(*) Վրաց Թագաւորը սկսեալ ի Միհրանայ Նունէի՝ էին Սասանեանք:

Ինձ ցաւ այն է՝ որ չի՛ լսուիր ձայն Վարդանայ ի դաշտի,
Ո՛չ ազգ Հայոց կասէ ունիմ քաջ զօրավար ի մարտի:

Այսուհետեւ յուսմէ՞ պիտի Պարսկական զօրք սասանեն,
Յուսմէ՞ պիտի յԱղուան, ի Վիրս, ի Հոնս նպաստք հասանեն,
Յազկերտ կարէ իւր մոցերուն, մոգպետներուն արձակել,
Ու ամենտեղ կրակատուն և մոխրանոց հիմնարկել:

Տունք Աստուծոյ կկործանուին, տունք աղօթից կջնջուին,
Եկեղեցիք, վանք և տաճարք տուն գարշելեաց կփոխուին,
Գլ բռնանայ Ջէնգ Աւետը, Աւետարան կը լըռէ,
Ուրացութիւն սուրբ հաւատոյ քաղաք և գիւղ կը տիրէ:

Վարդան՝ մինչդեռ կենդանի ես՝ Պարսիկք չեն գար Հայաստան,
Հայոց մէջը քո չափ պատիւ չունի Վասակ մարզըպան,
Ինչո՞ւ կամաւ կերթաս յայտնի կանխագուշակ մահուդէմ,
Այս աշխարհէն գնանք կրկին Բիւզանդիոն տարագէմ:

Վարդան:

Ինչ այս միջոց ազգ, հայրենիք թողուլ, երթալ չի՞ք հնար,
Զօրք ի՞նչ անեն՝ թէ նեղ օրը՝ նոցա ձրգէ զօրավար,
Թէպէտ Հայք չեն Աթէնացիք, և ես Վողքոս չեմ այսօր,
Բայց հայրենեաց համար մեռնիլ՝ է մահ քաղցր և փառաւոր:

Դու մի՛ մընար Հահապիվան, ասպատակէն զգուշացի՛ր,
Առ՝ գանձերս և Վարդուհիոն՝ դէպ Յունաստան հեռացի՛ր,
Իմ մահէս յետ Հայաստանը շուտ չէ կարող խլրտիլ,
Միհրներսէհ և Յազկերտը ազգին չեն տար հանդարտիլ:

Իշխանիակ:

Վարդան՝ ի՞նչ է քո ասածը, մի՞թէ պիտի ես փախչիմ,
Երբ հալածանք գայ մեր աշխարհ, մի՞թէ՞ դաճէն կը թաքչիմ,
Ինչու ցայս օր սէր աշխարհի սրտիս մէջ չես սերմանած,
Ինչո՞ւ ինքդ միշտ նեղ, անձուկ ճանապարհս ես նախընտրած:

Դու չէի՞ր որ ամենայն օր կանանց այս խրատ կուտայիր.
Թէ ձեր որդւոց և դստերաց սովորեցրէք երկու իր.
Որ ազգ սիրեն և հայրենիք՝ և կրօնը չուրանան,
Երբ հայրենեաց վտանգ հասնի՝ իւրեանց անձնը մոռանան.
Քանի անգամ եմ ես լսել քո բերանէն այս խօսքը,
Թէ ազգութեան պահպանողն է քրիստոսական կրօնքը.
Դու կասէիր՝ թէ մեր կանայք ունին լաւ լաւ օրինակ,
Եւ միշտ պիտի իւրեանց տան մէջ կրկնեն նոցա յիշատակ:

Սէր հայրենեաց պիտի սովորեն Տիգրանուհի դիւրոյէն,
Սէր հաւատոյ թող ուսանին սրբուհի կոյս Սանդուխտէն,
Եթէ փեսայդ քեզ յորդորէ մատնիչ լինել հայրենեաց.
Տիգրանուհւոյ նման ոտիք կոխէ չքեղ թագ Մարաց:

Թէ ծնողք քեզ խոտորեցնեն քրիստոսական կրօնէն,
Սուրբ Անդուխտը թող միտքդ գայ, որ մահ առաւ իւր հօրէն,
Վարդան՝ ինչպէս պիտի թողում ազգ ու կրօն, հայրենիք,
Փախչիմ առած դուստր և գանձս, երբ մօտ են մեզ թշնամիք:

Իմ հայրենեաց ի՞նչը մոռնամ, Յունաստան ի՞նչ պտրտեմ,
Թէ միայնակ պիտի նստիմ, ոտքերս ինչո՞ւ կտրտեմ,
Լաւ չէ՞ որ իմ հայրենեաց մէջ իմ նախնեաց, և քո նախնեաց,
Գերեզմանաց վերայ լայով ափովանք տամ իմ թախծանաց:

Շապհոյ վերջին հալածանքին կոտորուեցան ծնողքս,
Զոհ գնացին սուրբ կրօնի եղբարք, հարսունք և քորքս:
Հանւոյս եղբայր էր Մոկաց Տէր Ատոմ իշխան փառաւոր,
Եւ նորա տուն սուրէն անցաւ՝ ևս մնացի մենաւոր:

Որք էի ես՝ միակ ժառանգ լայնածաւալ կալուածոց,
Զքեզ տեսի մանուկ կորիւն Մամիկոնեան ափսոսոց:
Յետոյ քո Պապ քեզ ուղարկեց ուսման համար Յունաստան:

Բեզ հարսնացայ երբ դու դարձար՝ Ստրատիլատ՝ Հայաստան:
Ամենեքեան կը գովէին քո բարեպաշտ մաքուր վարք,
Կենացս ընթացք ինձ քաղցրացոյց քո հեզ, համբոյր, քաղցր բարք:
Անձամբ էի Մամիկոնեանց մեծափառ տան հարսնացած,
Հոգւով մտօք միշտ պարակից անմահարար հարսանեաց:

Թէ ցանկայիր մարդպանութեան, ո՞ւր կը մնայր Սիւնեաց Տէր,
Քո արութիւն յԱրեաց աշխարհ՝ մեծաց փոքունց քաջ յայտնի:
Թէ մընայիր Բիւզանդիոն՝ միթէ՞ կայսրն Թէոդոս,
Բեզ չէր տայր բարձ իշխանական՝ ինչպէս ունէր Մարկիան:

Գու ասացեր՝ իմ սիրական հայրենիք զիս հրաւիրեն,
Փառք աշխարհի ինձ ծերացեալ զօրականիս մեռեալ են:
Դարձար առ ազգ և առ երկիր, արարեր մեծ յաղթութիւն,
Մէկ պատերազմ Սէրտիտայ դէմ ետ Աղուանից փրկութիւն:

Այժմ կասես՝ պիտի մեռնիմ և ինձ փախուստ կ'ստորես,
Որպէս թէ ես Հայ աղջիկ չեմ, պիտի խուսեմ իմ ազգէս,
Երբ որ տիկնայք քո մահակից առաքինի իշխանաց,
Քո կարծիքով պիտի գերի երթան յաշխարհ Անարեաց:

Չէ՞ քաջ Վարդան, ինձ քաղցր է կեանք՝ երբ քեզ հետ է միասին,
Մի օրինակ թէ մահ թէ կեանք՝ թող լինի մեր երկուսին,
Եկեղեցին մեզ միացրուց, նա առաւ մեր երգումը:
Նա վերստին թող ընդունի՝ ինչ որ կան մեր սրտումը:

Ինչո՞ւ պիտի գանձերդ տռնում, դատերս հետ փախուստ տամ,
Լաւ չէ որ միւս տիկնանց հետ դէմ հալածանաց զօրանամ:
Յունաստան շատ է գրնացել Հայաստանի գանձերէն,
Թող մեր ազգն օգուտ քաղէ քո և իմ ճոխ մըթերէն:

Նթէ կանայք նախարարաց երթան գերի Պարսկաստան,
Եւ ևս նոցա կընկերանամ դէպ այն երկիր հեռաստան:

Եթէ նորա սարերն ընկնին, ապաստանին ձորերը,
 Կը քաղցրացնեն դռն վիճակ նոցա իմ մեծ գանձերը
 Մի՛թէ այնտեղ չպիտի՞ սոսկանք պատերազմի աղէտքէն,
 Մի՛թէ այնտեղ չպիտի՞ հոսն յորդ արտասուք մեր աչքէն.
 Վարդան՝ հազար և բիւր տիկնայք կ'լինին ինձ ողբակից,
 Սոյս աղջկունք և օրիորդք կ'լաժանեն իմ կսկիծ.
 Քանի կենդան եմ, պիտի լամ, թէ սար լինիմ, թէ ի ձոր,
 Քո մահ պիտի զիս խոցոտէ, վէրքս պիտի լինին խոր,
 Աչքերէս չէ ցամաքելու արտասուաց յորդ աղբիւրը,
 Միշտ առջևս պիտի շողայ քո հոգեհան սուսերը.

Վարդան:

Ինձ սուսերով չեն սպանիր, այդ մասին բնաւ երկբայ չեմ.
 Ինձ մօտ եկող ախոյենին աջող բազկաւ կը ջնջեմ,
 Սուսեր, գեղարդ, վաղակաւոր՝ չեն ինձ համար ահաւոր,
 Հեռաստանէ դիպաղեղունք կարձակեն նետ ննջաւոր.
 Երբ ես սուրս վերամբարձած լինիմ հարուած ածելոյ,
 Ասպար վահան ձախով բռնած ձիոյս երախ սանձելոյ,
 Կորովածիգ հաստաղեղունք նշան դնեն պատնշէն,
 Միայն դովաւ կարող կ'լին արիւն հանել իմ կաշէն.
 Բայց տաս, քըսան հարուած վիրգաց ինձ չէ կարող սպանել,
 Մամիկոնեան կարմիր արիւն երակներէն շուտ հանել,
 Երբ անդարման մնան վէրքս, արեան աղբիւրք յորդ հոսն,
 Կորուստ արեան յոժս կառնու, կեանք ընդ ծակտիս կը խուսն.
 Այս կ'լինի այն ժամանակ՝ երբ թիկնապահքս կոտորուին,
 Երբ զինակիրք, կապարճակիրք յերիվարաց զլորուին,
 Չլլինի ոք զարման տանող, վէրքս մնան անխնամ,
 Ես չեմ կարող ասել քաջաց՝ կացէք մինչև ես դառնամ.
 Չեմ ասիր թէ կ'երթայ արիւն ամեն խոցէն ապաժոյժ,
 Չեմ ասիր թէ գամ քան զգամ կ'լքանէ զիս իմ ոյժ,
 Մահն այնպէս դարանակալ կ'նստի դէմ իմ կենաց,
 Այլ ես բնաւ չեմ իմանար նորա վերջին սուր հարուած.

Երանեակ:

Վարդան՝ քո դո՛հ է առաւել քան տրոյական Հեկտորի,
 Այլ ես աւել քան զԱնդրոմաք՝ կին ազդասէր քաջարի.
 Ձուներմ տղայ ըստընդիաց, այլ սիրտ ունիմ խանդակաթ,
 Բայց չկամիմ ի չեմ ուղւոյդ առնել զքեզ խանդաղատ.
 Թէ չհասնիմ քո սուրբ մարմին ձեռօքս դնել գերեզման,
 Թէ չկրնամ իմ կտաւէն կտրել հանել քիզ պատան,
 Գոնէ այժմ իմ դողդոջուն ձեռամբ կ'դնեմ սաղաւարտ.
 Ի՛մ թաւացած բազուկներով կ'առնեմ զքեզ զինաղար:

Փեսայութեանդ երկրորդ օրը ես քեզ զրահդ հագուցի,
 Լանջապանակ երկաթադամ կուրծքիդ վերայ պնդեցի,
 Մէջքիդ զօտի ոսկեղօծեալ՝ կողքէն կախած սուսերը,
 Զքնաղ երեսդ համբուրելով՝ պսակեցի իմ սէրը:

Այսպէս՝ այսօր ևս նրման նորափեսայ օրերուն,
 Քեզ կ'պճնեմ ի մէջ ահեղ պատերազմի զարգերուն.
 Թող հայկազնեայ տիկնայք ասեն՝ թէ զօրաւար քաջ Վարդան,
 Իւր կենակցի ձեռամբ հագաւ վերջին անգամ վառապան:

Գնա՛ Վարդան՝ մի ուշանար՝ երբ քեզ ազգն է հրաւիրել,
 Քեզ այդ պաշտօն անհաճելի նա էր կրկին նուիրել, (2)
 Մի վշտանար իմ սղալէն, արտասուքս թող թափուին.

Թող սոցա մէջ վերջին անգամ քո զարշապարք տողորուին,
 Երթաս բարեալ՝ քաջ իմ Վարդան, եմ քեզ հօգուով ուղեկից:
 Ինչպէս մարմնով մինչև այսօր էի քաջիդ կենակից,
 Թէ մէկ հնար գաղտ պնտել՝ ուր քեզ արդ մահ հրաւիրէ.
 Գտնեմ, կուգամ, եթէ իմ մահ մինչև այն օր համբերէ.

Ապա եթէ դու անդ յԱրտաղ, ես աստ Մասիս՝ մեռանիմք,
 Թող կարեկից մեր ազգասէր մօտ մօտ դնեն մեր շիրիմք:

Վարդան:

Զէ՛ իմ տիկին՝ այդ մի՛ կարծեր՝ որ մեր մարմնք մօտենան,
 Թող մեր հողիք ի հանդերձեալ յաւիտենին միանան.
 Ես լաւ գիտեմ՝ որ մեր ազգը ինձ պիտի չը մոռանայ,
 Քանի երթայ՝ աւել սիրէ, նոցա մէջ սէրս զօրանայ:

Ինձ նահատակ սուրը կրօնի կասեն յանորդք հայկազոնք
 Զիս ազգասէր կ'հռչակեն թէ սոսկականք, թէ գիտունք,
 Իմ օրինակ ամենեցուն համար կլինի համազիչ:

Իմ անունը միշտ դործ կածէ հայրենասէր քարոզիչ,
 Ինձ խոստացան հարք ժողովոյն տօնել միշտ զիմ յիշատակ.
 Ամ ըստ ամէ տօնախմբել մեծի մարտիս յաղթանակ,
 Ուխտատեղի պիտի լինի իմ անշան գերեզման,
 Անմահ համբաւ կ'ժառանգէ անրեակ դաշտ իմ անկման:

Վարդան անուն հայազգեաց մէջ թովչարար ոյժ կունենայ,
 Ազգասէրը ամենայն տեղ Վարդան անուն կ'ստանայ.
 Ազգաւերը թէ ուզենայ այս անունով զարդարուիլ
 Խեղահասք չեն անարժանին ներքի նովաւ ըսքողուիլ:

Վարդան՝ նա վարդ՝ տառադառնայ, իւր մէջ է իւր մեկնութիւն,
 Ազգասէրը վարդի նման ցոյց կուտայ իւր պերճութիւն:

(2) Պատմութենէն ստուգուած է՝ որ Պարսից օրինօք ապստամբ զրկուած
 կհամարուին այն իշխանութիւնէն՝ որ տուած է ի դրանէ Արեաց:

Թէպէտ Վարդանայ սպարապետութիւնը քունի անգամ հաստատուեցաւ ի
 Պարսից, բայց վերջինը նա կկրէր ստանձնեալ արդէն ընտրութեամբ ազգին:

Իսկ թէ միայն կարմիր փուշ է, և ոչ է վարդ քաղցրահոտ,
Նորան շուտով դուրս կ'հանէ իւր բուրումն զարշահոտ:
Հատ խօսեցայ վերջին նուագս, այժմ կասեմ կ'աց բարեաւ,
Մի մոռանար քո Վարդանին, մի ասեր թէ նա կորեաւ:
Ինչպէս մարդը թէև մեռնի, գործք և անուն չեն մեռնիր,
Գանձ, ճոխութիւն անհետ կերթան, սէր ազգին չի վախճանիր:

Հայկական Ժերմանիէ՝ հեղինակ Երասիմ Կոնստանտին
և Վահագնի Կոպտէլեացի Օրհնակ:

Ի ԾՈՒՎ ԿԵՆՑԱՂՈՅՍ

Ձէ շէր «Երմանեացի Ժերմանիէ» և հեղինակ «Գաղտ», 6, 8.)

Քանի ի հողմն ուժգնալաղիս, առ ծովն հայիմ Տէր Յիսուս,
Ես յոյժ պակնում յերկիւղ մեծ, ոստնու արագ յինէն յոյս:
Զի թէ կոհակք անդ ի վէգ, զնա այնպէս նշաւակ,
Զիս զի՞նչ առնեն ալիք, մեղք, յոր ես ծփիմ զերթ նաւակ:
Նա ըստ իմում թէպէտ ո՛չ, այլ ըստ սահման քում այնպէս,
Թէ մերթ դադար և թէ կոծ, ցուցցէ զփառս քոյդ պէս պէս:
Բայց և նմա Արիին միշտ, զարև ո՛չ տայ լոյս պայծառ,
Գոգցես ընդ ջուրցն շամանդաղ, բազմիցս տայ մէգ և խաւար:
Օ՛ն ինձ չարեաց մատնիչք որք, բայց թէ արարք ինձական:
Զարև կենացս տարագիր, յինէն ի բաց վարել գան:
Ի՞նչ այլ իցեն սիրտիւք, երբ վճիռ է անքակ, թէ՛,
,,Սերմանօղին մնան հունձք,, որում կարի իսկ մարթէ:
Հապա անձն մեղսածուփ, խաղած ընդ հողմն ուռուցիկ,
Զոր վաշխ առեր չար գործոցդ, քեզ յաւելան տոկոսիք,
Ընդ մահաբեր կոհակաց, որք գան ընդ քեզ ի պայքար,
Որով կացցես ղիմամարտ, չո՛ւնիս դու ղէկ, թիաւար:
Հողովքն յողովք քեզ կորուստ, ի յաւիտեան անշուշտ տան,
Կորուստ՝ յորում եղծագործք, կան ընդ ղիւացն ի տատան:
Ո՛հ դու ընդ ղէկն խուճապեաց, ընդ ապաշաւն ասեմ՝ քեզ,
Ո՛ր ղեկավարն սորջանք, և թիաւարն աղօթքն հեզ:
Ի սպեղանեաց փրկութեան, ղիափդ խորշիս անձն իմ հէգ,
Զուր ժխտելով և ունայն, յետս ընկրկիս իրր մերկ,
Բա՛ և բանին Յուհաննու, զքեզ առնես ղիմադարձ,
,,Եթէ անմեղ զանձնս՝ ասեմք, խաբեմք,, տուժիմք անդրադարձ:
Գիտեմ ես Տէր և ճշգրիտ, եթէ պահ մի ակնթարթ,
Գարձցի յինէն երեսդ ի բա՛ց, ի խորս սուղիմ արդէն արդ,
Թուտով առ քեզ առձայնեմ, փրկեա՛ ի ջուրց մեղսակոծ,
Սաստ արկ հողմոց և ալեաց, որոց ղրինդն յանդնդոց:

Սարգիս Գեղանի՝ Բաղրաւէան Օրհնակ